

Naučni radovi s popustom

Internetski portali i privatni ponuđači usluga u Bosni i Hercegovini (BiH), Srbiji i Hrvatskoj nude usluge izrade seminarskih, diplomskih, magistarskih radova i doktorskih disertacija po cijeni od 10 do 500 eura.

Predstavnici portala kažu da za studente i postdiplomce pišu radove iz različitih oblasti, ali da odgovornost snose fakulteti koji dopuštaju da studenti steknu diplome, ne provjeravajući ko je autor rada. Ipak, prodavači radova uglavnom kriju svoj identitet, predstavljajući se klijentima lažnim imenima ili pseudonimima.

Profesori i obrazovne institucije rijetko razotkrivaju kandidate koji do diplome i akademske titule pokušavaju doći prevarom, a sankcije se razlikuju od fakulteta do fakulteta.

Predstavnik srbijanskog portala www.seminarski.rs koji se predstavlja kao Dejan Najed objasnio je novinarki Centra za istraživačko novinarstvo (CIN) iz Sarajeva da student treba tražiti pomoć mentora u vezi sa metodologijom i literaturom, ali i da može sam sastavljati listu literature koju će koristiti pri izradi rada.

Prezime Najed je zapravo ime Dejan napisano obrnutim redoslijedom slova i ono ne postoji u telefonskom imeniku Srbije.

„Pa, svakome su mama i tata u školi radili domaće zadatke“, kaže Dejan.

Prema njegovim riječima, prije nego preda rad, student bi trebao naučiti ono što piše u njemu, kao da ga je sam radio.

Dodaje da je ekonomista po struci, ali da mu nije problem pisati radove i iz drugih oblasti, poput psihologije ili informatike.

Kako bi novinarku CIN-a uvjerali u kvalitet usluge, predstavnici portala www.seminarski.rs su joj poslali kopiju magistarskog rada „Savremena postkejsijanska makroekonomska politika“.

Dejan je novinarki, koja mu u početku nije rekla da radi na istraživanju, u e-mail poruci napisao da je on autor rada. Nakon što je otkrila svoju profesiju, Dejan je potvrdio ranije napisano i naveo kako je i sumnjao da komunicira sa novinarima. Međutim, kada ga je upitala za pravo ime, demantirao je navode iz ranije prepiske, uz objašnjenje da su njegov e-mail napali hakeri, odnosno konkurenti u poslu.

U poslanom radu stoji da ga je sredinom ove godine, na privatnom fakultetu za poslovne studije u Banjoj Luci, odbranio kandidat Boro Đokić. Đokić je šef Službe za omladinu, sport i fizičku kulturu grada Bijeljine.

Đokić kaže da nije kupio rad.

„Radio sam ga 5-6 mjeseci, možda čak i više (...) ima tu literatura, ima sve“, kaže Đokić i dodaje: „Možda sam ja to poslije (...) nekome da pomognem poslao, pa je to neko zloupotrijebio. Možda je to neko od drugara“.

Amar Šodilo, bachelor Poslovnog komuniciranja i student na magistarskom studiju na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu, ima Facebook stranicu na kojoj oglašava da izrađuje seminarske, diplomatske, magistarske i druge radove. (Foto: CIN)

Njegov mentor prof. dr. Žarko Ristić, prorektor za nastavu i nauku te profesor na Univerzitetu za poslovne studije u Banjoj Luci, kaže da je pri odbrani rada Đokić bio među boljim kandidatima. Ipak, na upit o Đokićevoj pripremi za izradu magistarskog Ristić je novinarki CIN-a rekao:

„To je kandidat iz Bijeljine. Radio je kako je radio, radio je koliko je radio, najbolje zna šef Odjeljenja Perica Gligić.“

Gligić, koji rukovodi bijeljinskim odjeljenjem Univerziteta za poslovne studije, izjavio je da je on Đokiću samo dao literaturu, ali se nije upuštao u njegov rad niti ga je ikad čitao.

Desetka za tuđi rad

Novinari CIN-a su pronašli da je u Srbiji i BiH registrovano skoro 30 internetskih portala koji nude gotove radove ili ih izrađuju po želji klijenata.

Od toga, njih 26 je osnovano 2007. godine u okviru grupe Seminarski i diplomski iz Srbije. Svi portali imaju dvije iste e-mail adrese za komunikaciju s klijentima, a na poruke koje su novinari poslali na ove adrese odgovorila je jedna osoba koja je navela da nema potrebe da se obraćamo svim portalima, jer iza njih stoje isti ljudi.

Internetske stranice iz Srbije klijenti pronalaze, uglavnom, u matičnoj državi, a njihovi predstavnici kažu da često rade i za studente i postdiplomce u BiH, Hrvatskoj, Crnoj Gori i Makedoniji.

Udio na neformalnom tržištu intelektualnih usluga pripada i pojedincima koji samostalno daju ponude preko društvenih mreža te putem internetskih oglasa.

Amar Šodilo, student magistarskog studija na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu, je sredinom oktobra otvorio stranicu na društvenoj mreži Facebook na kojoj oglašava da radi seminarske, diplomske, magistarske i druge radove. Šodilo je jedini ponuđač intelektualnih usluga koji je pristao da se sretne sa novinarima CIN-a i o svom poslu razgovara otvoreno. On kaže da je u protekle tri godine napisao oko 100 radova i da su njegove cijene među najnižim na tržištu. Kaže da ih je formirao prilagođavajući se standardu studenata.

Informacije o onima koji za novac mogu uraditi njihov posao daci i studenti razmjenjuju na studentskim oglasima i

društvenim mrežama, no oni u ovoj komunikaciji rijetko iznose dojmove o radovima koje su kupili ili rezultatima na ispitu.

Dalibor, student iz Banje Luke, je na jednom internetskom oglasu u BiH napisao da je uz pomoć naručenog seminarskog rada dobio desetku na fakultetu. Novinarima CIN-a je objasnio da je rad naručio jer je bio prezaposlen i nije imao vremena da ga sam pripremi.

Milutin, student Poljoprivrednog fakulteta u Banjoj Luci, je sredinom augusta putem internetskog oglasa naručio diplomski rad „Marketing u pčelarstvu“, ali kaže da je odustao jer se bojava da ga ponuđač neće završiti u roku.

Milutin kaže da je rad naručio jer nije uspijevaao pronaći potrebnu literaturu.

Bez registracije i adrese

Prodavači intelektualnih usluga se predstavljaju kao studenti ili kao magistri koji nisu mogli pronaći posao u struci pa na ovaj način zarađuju za život. Usluge se dogovaraju putem privatnih poruka, e-mailova ili poziva na mobilni telefon. Tokom procesa pisanja rada naručilac i autor u pravilu ne dolaze u direktni kontakt, već informacije i materijale razmjenjuju e-mailovima i porukama. Prije početka posla klijent dobiva instrukcije o uplati. Ponekad je potrebno unaprijed uplatiti dio dogovorene sume, no u većini slučajeva kupac plaća cijeli iznos po završetku posla.

Novinari CIN-a su se u razgovoru sa ponuđačima intelektualnih usluga uvjerali da je moguće pregovarati o svim detaljima, uključujući i cijenu.

Nermin Đapo, profesor sa Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Sarajevu, kaže da je mogućnost za prevare manja što su mentori više uključeni u rad studenata. (Foto: CIN)

Cijene nisu ujednačene i zavise od ponuđača, ali i od toga da li se kupuje gotov ili rad koji tek treba napisati, koji je i skuplji. Najjeftiniji su eseji i gotovi seminarski radovi koji koštaju između 5 i 15 eura. Diplomski radovi koštaju od 25 do 200 eura, magistarski od 50 do 250 eura, dok je za doktorski rad potrebno izdvojiti i do 500 eura. Pojedini portali povremeno imaju i akcije u kojima daju popuste na određene vrste radova, nudeći i usluge pisanja na engleskom jeziku, što je skuplje.

Novinari su tokom istraživanja od portala i nekoliko pojedinaca zatražili ponude za izradu magistarskog rada iz psihologije. Odgovorili su sa portala www.seminarski.rs, navodeći da im je potrebno nekoliko mjeseci za izradu te da je cijena 5 eura po stranici. Drugi ponuđač kojeg su novinari pronašli na jednom od internetskih oglasa je rekao će magistarski rad od 100 stranica završiti za 4 – 7 dana, za cijenu od 50 eura.

Teško dokazivanje prevare

Prema državnim zakonima o visokom obrazovanju u BiH, Srbiji i Hrvatskoj, od studenata se očekuje da budu etični i da poštuju pravila studiranja koje je propisala visokoškolska ustanova. Pravilnici koje donose fakulteti preciznije uređuju obaveze studenata te navode i sankcije za prekršaje, koje su različite od fakulteta do fakulteta, a sežu od izricanja opomena do isključenja sa studija.

Profesori pojedinih fakulteta u Sarajevu, Zagrebu i Beogradu koje su kontaktirali novinari CIN-a znaju da postoje oglasi za prodaju akademskih radova, ali je većina kazala da nisu imali iskustvo sa studentima koji su koristili takve usluge. Od deset profesora koje su novinari CIN-a kontaktirali, samo je Marko Simendić, profesor Istorije političkih teorija na Fakultetu političkih nauka u Beogradu, naveo da su prošle godine otkrili slučaj trgovine seminarskim radovima.

Simendić objašnjava da su prodavač i kupac rada studenti ovog fakulteta te da ova obrazovna ustanova protiv njih vodi postupak u skladu sa Pravilnikom o disciplinskoj odgovornosti studenata Univerziteta u Beogradu. Tereti ih za, kako kaže, teže disciplinske povrede, odnosno „korišćenje nedozvoljenih sredstava na ispitu“ i „polaganje ispita umjesto drugog“.

Simendić objašnjava da je Fakultet 2011. godine uveo elektronsku bazu podataka radova, tako da profesori sada mogu lakše utvrditi da li postoji sličnost u stilu pisanja i načinu navođenja literature te izvora u različitim radovima. Dodaje da sumnja u neregularnost može biti podstaknuta ukoliko postoji nesrazmjer u kvalitetu rada koji student pruža u nastavi i njegovom završnom akademskom radu.

Nakon uvođenja bolonjskog obrazovnog sistema studenti na bh. fakultetima bi prilikom predaje diplomskih i magistarskih radova trebali potpisivati izjave o autorstvu i plagijatstvu, kojim potvrđuju samostalno pisanje.

Prema riječima Mirsada Šehovića, zamjenika glavnog tužitelja Kantona Sarajevo, ako neko napiše rad za studenta, a on se potpiše kao autor, riječ je o prevari i lažnom predstavljanju na osnovu kojeg se može steći korist. Dodaje da u tužilaštvu do sada nisu imali takvih pojava.

Nermin Đapo, profesor sa Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Sarajevu, kaže da je mogućnost prevare smanjena ili gotovo isključena ako je mentor potpuno uključen u izradu rada, od početka, kada je kandidat obavezan izraditi nacrt istraživanja, pa do završne faze, kada kandidat prezentira svoj rad pred komisijom i javnošću.

Dean Ajduković, profesor Katedre za socijalnu psihologiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, kaže da su prevare moguće tamo gdje je studij masovan, a mentori u slabijem kontaktu sa studentima.